

- ב) הויד בראשון ושגג בשני; לרבי ורבי נתן – חייב, ולרחב"ע פטור כמו שנתבאר.
- ג) שגג בראשון והויד בשני; לרבי – חייב, שהרי השני מהוה חיוב לעצמו כאמור, ואילו לרבי נתן ולרחב"ע פטור, שאין השני חיוב לעצמו.
- ד) הויד בשניהם – חייב. שגג בשניהם – פטור. דין זה מוסכם לכל הדעות.
- הרמב"ם (קרבן פסח ה,א-ב) פסק כרבי שבין אם הויד בראשון ושגג בשני, בין ששגג בראשון והויד בשני – חייב. ודוקא בשאר שגגות ואונסים, אבל אם היה תמא או בדרך רחוקה בראשון, והויד בשני – פטור מכתת. [ונראה ששנים שהוידו בראשון ולא עשו את השני – חייבות, אבל אם שגגו בראשון, אפילו לא היו תמאות ובדרך רחוקה, אעפ"י שלא עשו את השני פטורות, שפסח שני לנשים – רשות. כן יש ללמוד מלשון הרמב"ם ה,ח].
- והראב"ד פסק שאם שגג בראשון והויד בשני – פטור, כי רבי שמחייב יחיד הוא כנגד שאר התנאים.

קעב. א. למה נאמר בתורה תמא ושהיה בדרך רחוקה, הלא גם שאר שוגגים ואנוסים פטורים?
ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים – האם הם חייבים בפסח שני?

א. למה נאמר תמא – לומר שאסור לו לעשות הפסח. (ולמאן דאמר שוחטים וזורקים על תמא שרץ מפני שראוי לאכול לערב, פרשו התוס' שלא הוצרך הכתוב לומר שאסור לטמא לעשות הפסח שהרי אינו ראוי לאכילה [וגם פשוט הוא שפטור מכתת, ואפילו טימא עצמו במזיד] – אלא הוצרך ללמד שציבור אינם נדחים לפסח שני).

למה נאמר שהיה בדרך רחוקה – לרב ששת, ללמד שאפילו רוצה לעשות הפסח אינו עושה. ולרב נחמן הוצרך לפוטרו מן הכרת.

לרב יהודה שאמר איזוהי דרך רחוקה – כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה, אין צריך לומר שפטור, ואפילו הלך במזיד לדרך רחוקה – שהרי אי אפשר לו לאכול, אלא הוצרך לומר שטמא ושהיה בדרך רחוקה עושים בשני הגם שאינם ראויים בראשון (רשב"א בתוס').

ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים; לרבי, חייבים לעשות פסח שני כי השני הוא חיוב לעצמו. ולרבי נתן פטורים לפי שאינו אלא תשלומים לראשון וכל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני.

א. הרמב"ם פסק כרבי שחייבים בפסח שני. ואילו המאירי, הגם שפסק כרבי שהשני חיוב בפני עצמו הוא, פסק שגר שנתגייר וקטן שהגדיל פטורים מפסח שני (וצ"ע).

ב. עשה הקטן את הראשון, כתב הרמב"ם שפטור מלעשות פסח שני.

ג. הרש"ש (צא:) צידד לחדש [לולא דברי התוס'] שקטן שהגדיל בין שני פסחים, אפילו לרבי שחייב לעשות פסח שני, ממועט הוא מעונש כרת.

דפים צג – צד

קעג. א. איזוהי 'דרך רחוקה' שאמרה תורה?

ב. היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים; היה עומד לפנים מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו – מה דינו?

א. איזוהי 'דרך רחוקה' – מן המודיעים ולחוצן, וכמדדתה לכל רוח. דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: מאסקופת העזרה ולחוצן [שהוא חוץ למקום עשייתו, וכ'ריחוק מקום' האמור במעשר – חוץ למקום הכשרו (כן אמר רבי יוסי בר רבי יהודה משום ר"א בברייתא)]. אמר רבי יוסי: לפיכך נקוד על ה' שב'רחוקה', לומר שאינה רחוקה ודאי אלא מאסקופת עזרה ולחוצן].

מבואר בגמרא שישנן דעות נוספות בשיטת רבי אליעזר; יש תנא האומר דרך רחוקה היינו חוץ לירושלים (למד 'ריחוק מקום' ממעשר – חוץ ממקום אכילתו). ויש תנא אחר הסובר בשיטתו (כפירוש רש"י ותוס'). ויש פירושים נוספים) שהוא מן המודיעים ולחוצן.

עוד מבואר בסוגיא שלפי רבי אליעזר, גם כאשר יכול להיכנס לעזרה ולא נכנס – פטור. ואולם הרמב"ם פירש (עפ"י הירושלמי. וע' צל"ח) שרבי אליעזר לא פטר אלא כשאי אפשר להיכנס לעזרה.

נחלקו עולא ורב יהודה בדעת רבי עקיבא; לעולא, שיעור זה של 'מן המודיעים' הוא כדי הליכה בינונית מחצות היום ועד שקיעת החמה, ט"ו מיל (כ-18-14.5 ק"מ). ואף על פי שיכול להגיע בשעת אכילה – פטור, כל שאינו יכול להיכנס בזמן שחיטה. ואילו לרב יהודה, רק אם אינו יכול להיכנס בשעת אכילה פטור, אבל אם יכול להגיע עד שלא יעבור זמן האכילה (לרבי עקיבא – כל הלילה. לראב"ע – עד חצות הלילה. עפ"י רש"י) – חייב.

וכן כשאין יכול להגיע לתוך תחום העיר עד תחילת הלילה, למאן דאמר תחומין דאורייתא – הרי זו 'דרך רחוקה' מהתורה, שהרי אי אפשר לו להגיע ולאכול (עפ"י תוס'). ומשמע דלמאן דאמר תחומין לאו דאורייתא אין זו 'דרך רחוקה' אלא דינו כשאר אנוסים. ולא כן נקטו הגרעק"א והרש"ש מסברה שהיא הדין למ"ד תחומין דרבנן.

בהמשך הסוגיא השיבו על דברי עולא שאמר מהלך חצי יום הוא ט"ו מיל, והוכיחו מדברי רבי יהודה בברייתא שהוא ט"ז מיל.

הרמב"ם כתב 'ט"ו מיל'. ואולי היתה לו גירסה אחרת בגמרא (ע' בהגר"א או"ח תמד תנט. וע"ע מעדני מלך ברכת פ"א י; בית ישי סוסי"ג).

א. פסק הרמב"ם כרבי עקיבא. ואעפ"י שהוא יחיד כנגד רבים, אעפ"י הכרייתא המובאת בגמרא ושאר אמוראים הולכים בשיטתו. ויש דעה שגם רבי אליעזר סובר כן (עפ"י זבח תודה). ובמחלוקת עולא ורב יהודה פסק כעולא, שכל שאינו יכול להיכנס בשעת שחיטה – הרי זה 'בדרך רחוקה' (רמב"ם קרבן פסח ה, ט).

עוד מבואר ברמב"ם (שם) שהקובע להגדרת 'דרך רחוקה' הוא מקום הימצאות האדם בעלות השמש של יום י"ד. ואולם בדברי רש"י ורבנו חננאל ותוס' ורמב"ן (בהעלותך ט, ט) מבואר שהקובע הוא מקום האדם בחצות היום. וכן מוכח בירושלמי בהדיא (זבח תודה). וכן משמע קצת מספר החינוך (מנחת חינוך שפ, י). ולפי שיטתם נראה ששיעור 'מן המודיעים' נקבע לשעת חצות, ואם לאחר חצות נכנס לפניו מן המודיעים, משערים לפי הליכה בינונית מאותה שעה עד סוף זמן השחיטה (ע' חזו"א קכד). ויש צד לומר שאם בחצות היה בדרך רחוקה, גם אם נתקרב אחר כך ונכנס לירושלים פטור (ע"ש).

ב. לעולא, המרחק נמדד מהעזרה, מקום השחיטה. ואילו לרב יהודה שהקובע הוא מקום האכילה, מודדים מקצה ירושלים, המקום הראשון שראוי לאכול בבואו (עפ"י שפת אמת).

- ב. היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים – פטור (ובדרך לא היה – והלה היה בדרך).
אם נכנס בסוסים לאחר הצות היום, יש אומרים שפטור מלעשות מפני שבתחילת זמן השחיטה
כבר נפטר. ויש אומרים שחייב, כנ"ל.
היה עומד לפני מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבים אותו – חייב (ובדרך לא
היה – והרי לא היה בדרך).
א. רש"י מפרש שבא עם בני ביתו, והיה יכול להשמש ולילך יחידי ולשחוט, הלכך אינו אנוס
בדבר. ולדעת הרמב"ם יש לפרש שהיה אנוס מלבוא, ואם הזיד ולא עשה את השני – חייב
כרת, שלא כמי שהיה בדרך רחוקה שאם לא עשה את השני – פטור.
ב. יש לעיין, היה עומד לפני מן המודיעים והפסיקו נהר, האם זה דומה להפסיקוהו גמלים או
שמא כיון שעיקר דרכו הוא בהקפת הנהר, שהוא יותר מט"ו מיל – נחשב 'דרך רחוקה', שלא
כהפסקת גמלים שאינו אלא מקרה ועראי (עפ"י חזו"א קכד, ע"ש).

דף צד

- קעד. א. מהו שיעור הזמן שבין עלות השחר להנץ החמה ובין שקיעת החמה לצאת הכוכבים?
ב. כיצד משערים רוב טמאים או טהורים לענין פסח הבא בטומאה?
א. עולא ורבא אמרו: מעלות השחר ועד הנץ החמה – שיעור מהלך חמשת מילין במהלך בינוני. וכמו כן
משקיעת החמה לצאת הכוכבים. והשיבו על כך מדברי רבי יהודה ששיעורו ארבעת מילין.
א. הרמב"ם פסק כדברי עולא, וכנראה היתה לו גירסה אחרת בגמרא שלפיה עולא לא איתותב.
ולדבריו יש חמשת מילין בין עלות השחר להנץ החמה.
ב. בשיעור הלוחך מיל נחלקו הדעות בין הפוסקים (עפ"י הגרסאות והפירושים השונים שבסוגיא); יש
אומרים שהוא 18 דקות, ויש אומרים 22.5 ו"א 24 דקות. נמצא לשיטה הראשונה יש בין
עלות השחר להנץ 72 דקות. לשיטה השנייה 90 דקות ולשיטה השלישית 120 דקות.
ג. במקום אחר משמע שהשיעור שבין שקיעת החמה לצאת הכוכבים הוא שלשת רבעי מיל. ואמר
רבנו תם שמדובר על שני מצבים בשקיעה; משך הזמן מתחילת השקיעה ועד הלילה הוא
ארבעה מיל, ואילו מסוף השקיעה עד הלילה הוא כדי שלשת רבעי מיל. וזהו בין השמשות
שהוא ספק יום ספק לילה. וכן דעת כמה ראשונים. וכן נפסק השלחן-ערוך.
ואילו הגאונים חולקים על שיטה זו וסוברים שבתום שלשת רבעי מיל משקיעת החמה מן העין
[ולדעת ספר יראים, קודם העלמתה מן העין] – מתחיל הלילה. וכן נקט הגר"א לעיקר. וכוונת
הגמרא כאן על צאת כל הכוכבים, אבל דין 'לילה' יש כבר קודם לכן.

- ב. מבואר בגמרא שלדעת רבי אליעזר [לפי רבי יוסי בר רב יהודה שאמר משמו] שמחויץ לאסקופת העזרה
הוא בכלל דרך רחוקה, יש לילך במנין הטמאים והטהורים אחר רוב העומדים בעזרה.
א. להלכה יש לחשב את כל הבאים למקדש לעשות הפסח (עפ"י רמב"ם ז,ו; – כהסבר הצ"ח); מנחת
הינוך שפ,יג; לקוטי הלכות לעיל עט. וע' חזון איש (קכד; זבחים ד,טו). ויש שפי' כוונתו למנות רק אלו שבתוך
העזרה. ולפי"ז לא יימצא אלא בדיקו טמאים ונכנסו באיסור – ע' במכתב הגר"י קניבסקי זצ"ל בקובץ עלה
יונה עמ' קלט).
ב. נראה שמשערים לפי כל הנכנסים לעזרה לעשות פסח, ולא כל כת הנכנסת בפני עצמה (עפ"י
שפת אמת). ובירושלמי (מובא בכסף משנה הל' קרבן פסח ז,ו) נסתפקו בדבר.